

Suuntana sivistys

Eero Ojanen 2000
Onko meillä malttia
sivistykseen? Tilaa
sivistykselle -sarja.
KANSANVALISTUSSEURA

Ulla Koivunen (toim.)
2001. Kokonaisuutta
etsimässä. På jakt
efter helheten.
KANSANVALISTUSSEURA

Snellmanin tiedetään päättäneen hengen olemusta käsittelee ja oppilaiden koko elämänkulkuun vaikuttaneen luentosarjansa ajattelulleen uskollisena vaatimattomaan huomautukseen: tulevina aikoina nämä samat totuudet löydetään toisin käsittein. Eero Ojanen on ottanut tehtäväkseen - snellmanilaiseen ja idealistiseen ajatteluun juurtumisensa tunnustaen - kuvata sivistys nykykäsittein. Aidon dialektikon tavoin hän antaa sivistyksen käsitteen kehkeytyä täyteen rikkauteensa vastakohtiensa kautta ja niiden jännitteessä.

Onnistuuko Ojanen tässä niin, että sivistyksestä tulisi nykyihmisen elämänkul-

kuun vaikuttava voima? Huomaan vastaavani kysymykseen vähän epäroiden. Sivistyksen idea on hautautunut niin monen ajatuskerrostuman alle, että sen elävöittäminen on pitkä työ. Mutta Ojasen käsittely on erinomainen johdatus jokaiselle, joka haluaa paneutua sivistyksen olemukseen ja ottaa kantaakseen siitä aiheutuvan vaivan.

Kirjoittaja paikallistaa sivistyksen ideaa suhteessa muihin elämänilmiöihin. Snellmanille sivistys oli myös maan taloudellisen nousun edellytys. Tässä Ojanen sanoo tietoisesti poikkeavansa Snellmanin linjasta. Ojaselle tekniikan mittelöin käytävä kansainvälinen taloudellinen kilpailu on nykyajan sota. Ja tunnetusti väkivalloin Suomi ei voi mitään tehdä, sivistyksen voima on sen ainoa pelastus. Ojasen käsittelyssä sivistys saa askeesin sävyn. Hän marsittaa heiveröiset sivistyksen voimat taisteluun taloutta, tekniikkaa ja kilpailua vastaan. Näin voi tehdä ja joistakin näkökulmista, erityisesti ekologisesta, se voi olla välttämättöntäkin. Mutta asian voi

nähdä myös toisin.

Laaja-alainen sivistys, johon hyvin mahtuu myös tekninen sivistys, on kansakunnan ainoa turva avoimen kilpailun maailmassa, jossa osaaminen on korvannut aseet ja jossa jälkeen jääminen merkitsee paluuta kehitykseen. Tekemällä nörtit ja nokialaiset sivistyksen vihollisiksi heidät ajetaan pöyhkeilemään sivistymättömyydellään, ilmiö josta siitäkin on jo esimerkkejä. Ongelmana ei ole tekniikka eikä kilpailukaan, vaan se, että ne korostuvat yksipuolisesti monine hankaline seurauksineen. Sivistys alkaa olla elämänvälttämättömyys.

Katso asiaa kummalta kannalta tahansa, Ojanen tekee riemastuttavan keksinnön. Yhtä itsestään selvästi kuin olemme tottuneet arvioimaan erilaisten päätösten ympäristövaikutuksia meidän pitäisi arvioida niiden sivistysvaikutuksia. Ensituntumalta ajatus tuntuu mahdottomalta toteuttaa, mutta juuri siinä on sen viehätys. Tällainen arviointi olisi haaste, joka askel

askeleelta tuottaisi jäseny-
neempää käsitystä niistä hy-
vän elämän ehdoista, joita
kuvaamaan sivistyksen käsite
on luotu. – Olisi tärkeää, että
Ojanen antaisi edelleen hen-
kensä askaroida sivistyksen
tulkinnassa käsittein, jotka
avautuvat nykyihmiselle.

****

Kansanopisto on yksi
sivistyksen kehto, jolle juuri
siksi on myös lainsäädännössä
suotu erikoisasema. Sen yllä-
pitäminen edellyttää jatkuvaa
kansanopiston sisäistä kehittä-
mistä. Jos jollakulla on mieles-
sä epäilevä kysymys siitä,
onko kansanopisto sisäisesti
hengissä, voi helpottuneena
vastata, että ainakin Länsi-
Suomessa on. ”Kokonaisuutta
etsimässä” tiivistää 16 artikke-
lina tulokset seitsemän länti-
sen kansanopiston kokonais-
valtaista oppimista koskenees-
ta hankkeesta, jonka tarkoi-
tuksena on selventää kansan-
opiston erityislaatua.

Kansanopisto on
muuttunut ympäristön pai-
neessa formaaleja opintoja tar-
joavaksi oppilaitokseksi, mut-
ta sen ei tarvitse merkitä omi-
naislaadun katoamista. Rat-
kaistavaksi tulee Paula Ilénin
sanoin yhtälö, jossa yhdiste-
tään avoimen yliopiston
opinnot (tai muut arvosanat/
tutkinnot), kansanopisto-
opinnot ja yhteisöllisyys.
Nonakalaisesti sanottuna kir-
joittajat ovat vakuuttuneita
siitä, että heidän käsissään on
arvokasta kansanopiston hil-
jaista tietoa. Juuri sen tiedon
varassa syksyinen arka, syrjään
ja itseensä vetäytyneet, vai-
keasti puhuva ja yhä useam-
min myös tavalla tai toisella
ongelmainen nuori muuttuu
reippaaksi, sosiaaliseksi ja it-

seään ilmaiseksi ihmiseksi.
Jollakin tavoin tämä tieto kyt-
keytyy internaattiyhteisön
ympäriälle kytkeytyvään kan-
sanopistopedagogiikkaan.

Miten saada tämä
hiljainen tieto eksplisiittiseksi
tiedoksi ja muotoon, jossa se
on mahdollista kertoa myös
ulospäin? Viime vuosien kas-
vatustiede ei ole juurikaan
tarjonnut käsitteitä tähän tar-
koitukseen. Kirjassa sovelle-
taan useitakin kuvaus-
järjestelmiä, valaisevasti, mut-
ta ei varmaan vielä tyhjentä-
västi. Silti kirja on tärkeä virs-
tanpylväs. Projektin aikana
jokainen kirjoittaja on ratkais-
nut oman identiteettinsä kan-
sanopiston opettajana tai
muun henkilöstön jäsenenä,
mikä sekin on hienosti muka-
na teoksessa. Voin hyvin ku-
vitella, että kirja on arvokas
jokaiselle uudelle työntekijälle
portaana kansanopiston eri-
tyiseen maailmaan.

Artikkeleista mieleen
jäävin oli se, missä Eeva-Kaisa
Lemmetyinen piirtää kansan-
opisto-opiskelijan muotoku-
via. Ne osoittivat, miten eri-
laisia opiskelijat ovat ja miten
heitä ei voi kohdata millään
kaavalla. Jokainen tarvitsee
henkilökohtaisen oppimis-
suunnitelmansa, joka vahvis-
taa juuri hänen Elämänkom-
petenssiaan. Sen, että lähtö-
kohtana on yksilö, ei tarvitse
olla vastoin kansanopiston
yhteisöllistä perusluonnetta.

Kansanopisto syntyi ja
varttui rinnan suurten kiin-
teiden kansanliikkeiden kans-
sa. Nyt olemme eläneet ajan,
jona ihminen on rimpuillut
itsensä irti sitovasta yhteisölli-
syydestä. Näemme myös sen
tuomat haitat. Oletan, ettei

ihminen jatkossakaan menetä
saavuttamaansa yksilöllisyyttä,
mutta hän oppii uudella ta-
valla käyttämään yhteisöjä yk-
silöllisen elämänsuunnitel-
mansa osana. Silloittavaan yhe-
teisöllisyyteen on kova tarve
ja sen oppimiseen kansan-
opisto on poikkeuksellinen
mahdollisuus. Sillä kansan-
opiston ydin on yhteisöllisyys
ja dialogi, yhtenä keinona in-
ternaatti mutta mahdollinen
myös muin tavoin, esimer-
kiksi yhteisöllisyysopintoina
kuten Paasikivi-opistossa.

Joitakin asioita jäin
kirjasta kaipaamaan. Yksi niistä
oli sosiaalinen pääoma; luot-
tamuksesta ja vastavuoroisuu-
desta käyty keskustelu tekisi
kansanopistopohdinnalle ter-
rää. Lähteistä en löytänyt Pauli
Siljanderin tutkimusta N. Fr.
S. Grundtvigin sivistysnäke-
myksestä ja kansanopiston
tehtävästä. Sitäkin kannattaisi
edelleen lukea. Kirjassa oli Ei-
vor Huldénin erinomainen
artikkeli loppuunpalamisesta,
mutta ei johtopäätöstä, jota
Ove Korsgaard on suosittanut
oppilaspuolaa kokeville Tan-
kan kansanopistoille. Ainakin
joissakin kansanopistoissa
kannattaisi nostaa opiskelijoi-
den keski-ikä 20-30 vuodel-
la. Kipeimmin kansanopisto-
miljööön herättämää henkistä
ja sosiaalista pääomaa juuri
nyt tarvitsevat ne 165 000
suomalaista, jotka kärsivät va-
kavasta uupumuksesta.

Uusimmillakin
toimituksillaan Kansanvalistus-
seurasta on tullut sivistystä
herättävä ja virittävä kustanta-
ja. Kyse on tärkeästä tehtävästä
suomalaisen sivistysliikkeen
palveluksessa.

Seppo Niemelä